

O OTÁZKÁCH PŘECHODNÉHO OBDOBÍ OD KAPITALISMU K SOCIALISMU A DIKTATURY PROLETARIÁTU

Projev před pracovníky z oblasti stranicko-ideologické práce
25. května 1967

V poslední době se v průběhu studia dokumentů stranické konference objevily mezi některými vědci a pracovníky v oblasti ideologie různé názory na otázky přechodného období a diktatury proletariátu. Názory se rozrůznily hlavně poté, co vyšla stať, zabývající se těmito problémy. Proto jsem prostudoval materiály k těmto otázkám a zároveň jsem si vyměnil názory s vědci a pokusil se udělat stručné závěry. Ale soudruzi, kteří mne poslouchali, si to vyložili a předali dalším každý podle svého a tak došlo v mnoha bodech ke zkreslení. A protože tyto diskutované otázky jsou velmi důležité problémy, týkající se dokumentů stranické konference, není v žádném případě možno se k nim stavět nevěšmavě; proto bych se dnes rád k tomu vyjádřil podrobněji.

Tak jako všechny vědeckoteoretické otázky, i otázky přechodného období a diktatury proletariátu musíme řešit s ohledem na ideologii čuče naší strany. V žádném případě se nelze vázat na teze klasiků a řešit tyto otázky dogmaticky, ani je nelze vykládat po způsobu druhých a upadat do poklonkování silnějšímu. Seznámil jsem se s názory mnohých vědců a přečetl stati některých soudruhů — a téměř všichni soudruzi buď vykládají dogmaticky teze klasiků anebo upadají do úchyvky poklonkování silnějšímu a snaží se věci vysvětlovat podle myšlení lidí z jiných zemí, takže nakonec staví otázky zcela jinak, než myslí naše strana. Tímto způsobem nelze v žádném případě problém správně zkoumat a vyřešit. Jedině tehdy, budeme-li bez dogmatismu a bez poklonkování druhým řešit otázky svým vlastním rozumem, můžeme dojít k správným závěrům.

Zmiňme se nejdříve o otázce přechodného období.

Abychom správně vyložili otázku přechodného období, je nejdříve zapotřebí prozkoumat, v jakých historických podmínkách a za jakých předpokladů klasikové a zejména Marx tyto otázky vytyčili.

Předně, podle mého názoru, měl Marx při formulování socialismu a při postavení otázky přechodného období od kapitalismu ke komunismu nebo od kapitalismu k socialismu nepochybně na mysli vyspělé kapitalistické země. Myslím, že toto si musíme především uvědomit, abychom otázku přechodného období vyřešili správně.

Jaké to tedy jsou vyspělé kapitalistické země, o nichž je řeč? Jsou to takové kapitalistické země, kde kapitalismus zahrnuje již nejen města, ale i vesnici, a kapitalistické vztahy vládnou v celé společnosti, takže na vesnici už neexistuje rolnictvo, ale — společně s průmyslovými dělníky — jsou zde zemědělstí dělníci. Takovéto vyspělé kapitalistické země měl na mysli Marx, když rozvíjel své učení, a takovouto zemí byla i Anglie, kterou měl stále před sebou, kde působil a žil. To znamená, že Marx při vytyčení otázky přechodného období od kapitalismu k socialismu vycházel především z předpokladu, že neexistuje třídní rozdíl mezi dělnickou třídou a rolnictvem.

Podíváme-li se na dnešní nejvyspělejší kapitalistické země, pak výrobní síly v těchto zemích jsou rozvinuty do vysokého stupně a kapitalismus zahrnuje úplně i vesnici, takže dělnická třída se stala jedinou třídou pracujících jak ve městech tak na vesnici. V některé kapitalistické zemi mají desetitisíce farem a všechny jsou v nejvyšší míře zmechanizovány. A nejen to, ale i elektrifikace, chemizace a irigace dosahují velmi vysoké úrovně. V této zemi prý jeden zemědělský dělník obhospodařuje 30 čong-bo půdy. Co to znamená? Znamená to, že třídní rozdíl mezi dělnickou třídou a rolnictvem fakticky už neexistuje, ale že výrobní síly v zemědělství dosáhly téměř stejné úrovně jako v průmyslu. A připustíme-li, že rozdíly existují, pak spočívají pouze v tom, že dělníci pracují v továrnách, zatímco zemědělstí dělníci na polích.

Proto se Marx domníval, že v takových vyspělých kapitalistických zemích přechodná etapa, během níž se po převzetí moci

proletariátem přejde k socialismu, bude poměrně krátká. Jinými slovy, domníval se, že vzhledem k existenci jen dvou tříd ve společnosti — třídy kapitalistů a třídy dělníků — úkoly přechodného období bude možno splnit v poměrně krátké lhůtě a k vyšší fázi komunismu přejít rychle, pokud bude socialistickou revolucí třída kapitalistů svržena, její vlastnictví vyvlastněno a změněno ve všelidové. Přesto však Marx nikdy nemluvil o tom, že by bylo možno pominout fázi socialismu a přejít od kapitalismu ke komunismu přímo. Ať jsou výrobní síly jakkoliv vysoce rozvinuty a mezi dělnickou třídou a rolníky neexistují třídní rozdíly, přesto je nutno postoupit dále teprve tehdy, až budou vyřešeny úkoly přechodného období, zaměřené na likvidaci zbytku sil vykořisťovatelských tříd a odstranění přežitků staré ideologie z myšlení lidí. Tento moment musíme brát především v úvahu.

Za druhé, při zkoumání Marxova učení o přechodném období a k správnému vyjasnění této otázky musíme brát v úvahu i Marxův názor na problém permanentní revoluce.

Jak je všem známo, Marx žil v epoše předmonopolistického kapitalismu a nemohl tudíž zřetelně vidět politickou a ekonomickou nerovnoměrnost vývoje kapitalismu; proto se domníval, že proletářská revoluce vypukne a bude probíhat v hlavních kapitalistických zemích Evropy téměř současně a nepřerušovaně a že světová revoluce zvítězí poměrně rychle. Vycházejí z tohoto předpokladu, považoval Marx období přechodu od kapitalismu k socialismu nejen za období historicky poměrně krátké, nýbrž stanovil i to, že diktatura proletariátu bude časově odpovídat přechodnému období, tj. že přechodné období a diktaturu proletariátu nelze od sebe oddělit. Musíme brát v úvahu i tento moment.

Je možno říci, že i Lenin v otázce přechodného období a diktatury proletariátu se v podstatě řídil Marxovým stanoviskem. Lenin se přirozeně nedomníval jako Marx, že stadium socialismu — stadium přechodného období — bude krátké, nýbrž poměrně dlouhé, neboť na rozdíl od Anglie a Německa, kde Marx žil a působil, bylo Rusko, v němž žil a pracoval Lenin, sice také zemí kapitalistickou, ale ne zemí vyspělou, nýbrž zaostalou.

I Lenin však — vycházejí z názorů Marxových — říkal, že

taková společnost, v níž sice dělnická třída rozbila kapitalistické zřízení a chopila se moci, ale kde dosud zůstávají třídní rozdíly mezi dělnictvem a rolnictvem, není samozřejmě komunistickou společností, ani plně socialistickou společností, nýbrž společností přechodného období. Říkal též, že k úplnému uskutečnění socialismu nestačí jen rozbít kapitalisty jako třídu, ale je nutno odstranit i rozdíl mezi dělnictvem a rolnictvem. Lenin tedy konec konců považoval za přechodné období od kapitalismu k socialismu nebo ke komunismu takové období, které potrvá potud, dokud dělnická třída po svržení třídy kapitalistů neuskuteční beztřídní společnost, v níž rozdíly mezi dělnickou třídou a rolnictvem nebudou existovat. Myslím, že takovéto určení přechodného období je zcela správné.

Problém je ovšem v tom, že naši soudruzi vykládají Marxovy a Leninovy teze dogmaticky, aniž by brali v úvahu dobu a historické podmínky jejich vzniku, a zvláště pak v tom, že se domnívají, že přechodné období a diktatura proletariátu si vzájemně odpovídají a nedají se od sebe odloučit.

Je samozřejmě fakt, že přechodné období od kapitalismu k socialismu nebo ke komunismu skončí teprve tehdy, až po zničení třídy kapitalistů bude vybudována beztřídní společnost, v níž nebude rozdílů mezi dělnickou třídou a rolnictvem. Je možno se též domnívat, pro případ permanentního průběhu socialistické revoluce ve všech zemích a jejího vítězství v celosvětovém měřítku, že by diktatura proletariátu odpovídala přechodnému období a po skončení přechodného období by zmizela i diktatura proletariátu a stát by odumřel.

Musíme však brát v úvahu, že přechodné období skončí i tehdy, jestliže socialismus bude vybudován a beztřídní společnost uskutečněna v jedné zemi nebo v některé oblasti, byť by dosud revoluce v celosvětovém měřítku nezmizela. A přesto – dokud na světě zůstane kapitalismus – diktatura proletariátu vymizet nemůže; a vůbec už nelze hovořit o odumření státu. Abychom proto správně vysvětlili otázky přechodného období a diktatury proletariátu, nesmíme se držet dogmaticky Marxových a Leninových tezí, ale musíme tyto otázky vykládat s ohledem na praktické zkušenosti budování socialismu v naší zemi.

Někteří lidé nyní užívají pojmu „přechodné období od kapitalismu k socialismu“, ale v žádném smyslu neužívají pojmu „přechodné období od kapitalismu ke komunismu“, čili pojmu „přechodné období k vyšší fázi komunismu“. Užívají výrazu „postupný přechod od socialismu ke komunismu“.

Pravicově oportunistická úchylka spočívá v názoru, že přechodné období je obdobím od dobytí moci dělnickou třídou až k vítězství socialismu a že období diktatury proletariátu je považováno za shodné s přechodným obdobím, z čehož se vyvozuje, že se skončením přechodného období skončí i historické poslání diktatury proletariátu. Proto zastánci takového stanoviska tvrdí, že diktatura proletariátu splní svou historickou úlohu a stane se nadále nepotřebnou, jakmile se dosáhne úplného a definitivního vítězství socialismu – první fáze komunismu – a přejde se k všestranné výstavbě komunismu. To je pravicově oportunistický názor, zcela cizí marxismu-leninismu.

A jaké jsou levicové oportunistické názory? Lidé s levičáckými názory se nejdříve dívali na otázku přechodného období stejně jako lidé s názory pravicově oportunistickými, ale v poslední době vycházejí ze stanoviska, že komunismus je možno vybudovat teprve za několik generací, a proto tvrdí, že na přechodné období je nutno se dívat jako na přechod od kapitalismu k vyšší fázi komunismu. Myslím, že tak činí s cílem kritizovat pravicový oportunismus. Kritika pravicového oportunismu je sice věc užitečná, přesto však nemůžeme tyto jejich názory na otázku přechodného období pokládat za správné.

Z toho, co už bylo řečeno výše, je zřejmé, že všichni tito lidé se v názoru na otázku přechodného období a diktatury proletariátu dopouštějí úchylek.

My se domníváme, že nezáleží na tom, je-li přechodné období nazýváno přechodným obdobím od kapitalismu k socialismu anebo přechodným obdobím od kapitalismu ke komunismu. Vždyť socialismus je první fázi komunismu. Problém je však v tom, že někteří naši soudruzi upadli do poklonování silnějším a podle levicově oportunistických názorů chápou přechodné období jako období od kapitalismu až po vyšší fázi komunismu, anebo zase

podle pravicově oportunistických názorů jako období do vítězství socialismu.

A tak tedy hlavní bod sporů v otázce přechodného období se netýká ani tak otázky terminologické – zda užívat termínu přechod k socialismu anebo přechod ke komunismu, jako spíše toho, kde stanovit hranici přechodného období. Tím, že dnes mnozí lidé určili tuto hranici nesprávně, dostali se do zmatku a vznikla celá řada problémů. Tato hranice je problematická, ať už v podání těch, kdo zastávají pravicové názory anebo těch, kdo stojí na pozicích levičáckých.

Vyšší fáze komunismu – to není pouze beztřídní společnost, kde neexistuje rozdíl mezi dělnictvem a rolnictvem, ale je to i společnost vysoce rozvinutá, v níž bude setřen rozdíl mezi duševní a fyzickou prací a všichni členové společnosti budou pracovat podle svých schopností a dostávat podle svých potřeb. A tak stanovit hranici přechodného období až do této vyšší fáze komunismu je fakticky totéž, jako hranici nestanovit vůbec. Někteří lidé se nejen domnívají, že přechodné období bude trvat až do vyšší fáze komunismu, ale tvrdí, že komunismus v jedné zemi není možno vůbec vybudovat. Podle nich je prý možno vstoupit do komunismu jedině tehdy, až revoluce v celém světě skončí. Podle jejich názoru nemůže přechodné období skončit dříve než skončí světová revoluce. Jestliže lidé, stojící na pravicových pozicích, berou diktaturu proletariátu a přechodné období za jedno a totéž a domnívají se, že přechodné období trvá až do vítězství socialismu, pak tito lidé si zase myslí, že přechodné období bude trvat až do vyšší fáze komunismu, a vykládají, že přechodné období odpovídá diktatuře proletariátu. Domníváme se, že takovéto názory jsou přehnané.

Problémem je i to, že lidé pravicových názorů si myslí, že přechodné období trvá do vítězství socialistické revoluce. Koncepte, která hlásá, že přechodné období trvá do vítězství socialistického zřízení, vychází z takového ideologického stanoviska, které se projevuje ve snaze zanechat uvnitř země třídního boje se zbytky svržených vykořisťovatelských tříd a ve vztahu k zahraničí žít s imperialismem v míru a světovou revoluci neprovádět. A nadto tvrdí, že diktatura proletariátu zmizí, jakmile přechodné

období skončí. Cožpak by to bylo možné? To je zásadně nesprávné.

Proto nelze mechanicky přejímat hranici, kterou stanovili zastánci pravicových názorů, ale nelze si ani brát za vzor dělení, provedené těmi, kdo zastávají levičácké názory.

My musíme při řešení všech otázek vycházet z důsledného upevnění čuče a opírat se o praktické zkušenosti revoluce a výstavby naší země.

Jak bylo již výše řečeno, závěry klasiků v otázce přechodného období a diktatury proletariátu byly z hlediska tehdejších historických podmínek a předpokladů, z nichž vycházeli, naprosto správné.

Avšak dnešní naše skutečnost si neřádá mechanickou aplikaci těchto vývodů, nýbrž jejich tvůrčí rozvinutí. My jsme provedli socialistickou revoluci v podmínkách, kdy jsme jako dědictví obdrželi velmi zaostalé výrobní síly koloniálně agrárního státu, a budujeme socialismus v situaci, kdy kapitalismus zůstává ve světě stále ještě jako značná síla.

Abychom vyjasnili otázku přechodného období a diktatury proletariátu správně, musíme tyto konkrétní skutečnosti brát v úvahu. A máme-li tyto momenty na paměti, pak jsou – myslím – příliš přehnané ty názory, podle nichž přechodné období v naší zemi musí trvat až do vyšší fáze komunismu; považuji za správný ten názor, že přechodné období trvá až do socialismu. Avšak není správné se domnívat, že přechodné období končí hned poté, jakmile socialistická revoluce zvítězí a je nastolen socialistický řád. Ať bereme za základ vývodů zakladatelů marxismu-leninismu anebo vycházíme z praktických zkušeností našeho boje, uchopení moci dělnickou třídou, svržení třídy kapitalistů a provedení socialistické revoluce ještě neznamená úplné vybudování socialistické společnosti. Proto jsme ani nikdy netvrdili, že nastolení socialistického zřízení se rovná úplnému vítězství socialismu.

A kdy tedy bude vybudována úplná socialistická společnost? Úplného vítězství socialismu bude dosaženo teprve tehdy, až budou zlikvidovány třídní rozdíly mezi dělnickou třídou a rolnictvem a až nás aktivně budou podporovat střední vrstvy, zejména rolnické masy. Do té doby, než se rolníci změní v dělnickou

třídu, přes veškerou jejich podporu nemůže být tato podpora pevnou a nemůže nepodléhat do jisté míry výkyvům.

Dobytí moci dělnickou třídou je jen počátkem socialistické revoluce a chceme-li vybudovat úplnou socialistickou společnost, musíme neustále působit na postup revoluce vpřed a pevně budovat materiální základnu socialismu. To jsem již mnohokrát ve svých referátech nebo statích vyzdvihl. Ale jak je vidět, někteří soudruzi jsou v zajetí ideologie poklonování silnějším a aniž by důkladně studovali dokumenty naší strany, věnovali mnoho pozornosti tomu, co říkají jiní. To je naprosto nesprávné.

V každém případě se musíme pevně opírat o naši realitu a z ní při posuzování všech otázek vycházet. Naše země neprošla kapitalistickou revolucí a proto jsou výrobní síly značně zaostalé a rozdíl mezi dělnickou třídou a rolnictvem budou existovat ještě dlouho po uskutečnění socialistické revoluce. Ve skutečnosti není dnes ve světě mnoho vysoce rozvinutých kapitalistických zemí – většina zemí jsou buď zaostalé země, které byly – tak jako naše země nebo jí podobné – koloniemi či polokoloniemi, anebo jsou ještě stále v područí. I po dovršení socialistické revoluce bude v těchto zemích nutno ještě poměrně dlouhou dobu rozvíjet výrobní síly, než bude možno vybudovat beztřídní společnost a socialismus upevnit.

Protože jsme nemohli projít normálně stadiem rozvoje kapitalismu, úkol, který správně měl být vyřešen již za kapitalismu, totiž rozvoj výrobních sil, musíme uskutečnit až dnes, v naší socialistické epoše. To, že jsme nemohli vyřešit úkoly, které měly být vyřešeny v epoše kapitalismu, nijak neznamená, že je zapotřebí změnit společnost v kapitalistickou, schválně si kapitalisty vypěstovat, pak je svrhnout a znovu se pustit do výstavby socialismu. Dělnická třída, jež se chopila moci, nemůže restaurovat kapitalistickou společnost, ale aby vybudovala beztřídní společnost, musí ty úkoly, které ve stadiu kapitalistické revoluce vyřešeny nebyly, uskutečnit za socialistického řádu.

Musíme neustále upevňovat materiální základy socialismu, výrobní síly dovést přinejmenším na úroveň vyspělých kapitalistických zemí a odstranit úplně rozdíl mezi dělnickou třídou a rolnictvem. Technickou revoluci musíme proto rozvinout do té míry

jako vyspělé kapitalistické země, které přeměnily vesnici v kapitalistickou, musíme mechanizovat zemědělské práce, provádět chemizaci a irigaci, zavádět osmihodinový pracovní den.

Právě s tímto cílem jsme zveřejnili „Teze k otázkám socialistické vesnice“. Ale naši soudruzi ani Teze pořádně nestudují. Musíme se snažit řešit všechny problémy svým vlastním rozumem, na základě dokumentů naší strany. Co je ústřední ideou „Tezí k otázkám socialistické vesnice v naší zemi“? Základní ideje Tezí spočívají v tom, aby společně s prováděním technické revoluce na vesnici a vysokým rozvojem výrobních sil v zemědělství byla uskutečněna ideologická a kulturní revoluce a tím v oblasti techniky, ideologie a kultury byly postupně odstraněny rozdíl mezi dělnickou třídou a rolnictvem a družstevní vlastnictví bylo povýšeno na úroveň vlastnictví všelidového.

Tento úkol však není možno vyřešit bez vedení a pomoci dělnické třídy rolnictvu. Kurs naší strany spočívá v tom, abychom opření o pevnou základnu průmyslu poskytovali rolnictvu materiálně technickou pomoc a uskutečnili na vesnici technickou revoluci. Proto musíme posílat na vesnice více traktorů, poskytovat hodně hnojiv a agrochemikálií, provádět chemizaci a irigaci. Současně musí dělnická třída pomáhat i při ideologickém přetváření rolníků, ovlivňovat je kulturně. Jedině takto je možno rolnictvo úplně přeměnit v dělnickou třídu.

Otázka přetváření rolníků v dělnickou třídu je při výstavbě socialismu a komunismu fakticky jednou z nejdůležitějších otázek. Právě tímto způsobem hodláme přetvořit rolníky v dělnickou třídu a likvidovat tak rozdíl mezi dělnickou třídou a rolnictvem.

Ani v otázce přetváření rolníků v dělnickou třídu nesmíme podléhat poklonování velkému, ale stát pevně na pozicích ču-čche naší strany. Musíme prosazovat do života duch Tezí, upevňováním materiální základny socialismu pozvedávat výrobní síly na vyšší úroveň, likvidovat rozdíl mezi městem a vesnicí a dosáhnout toho, aby lidé žili v dostatku.

Jedině tak můžeme plně získat na svou stranu dřívější střední vrstvy. Dokud nebudou střední vrstvy pevné a nebudou nás plně podporovat, není možno prohlašovat, že jsme socialismus upevnili, nelze pokládat vítězství socialismu za úplné. Jedině tehdy,

až nás střední vrstvy budou aktivně podporovat, můžeme říci, že jsme socialismus plně uskutečnili. Teprve tehdy, až urychlováním socialistické výstavby získáme plně na svou stranu střední vrstvy, zlikvidujeme rozdíl mezi dělnickou třídou a rolnictvem a vybudujeme beztřídní společnost, bude možno říci, že úkoly přechodného období od kapitalismu k socialismu byly uskutečněny.

A tak — na rozdíl od zastánců levicových nebo pravicových úchylek — se domnívám, že je správné posunout hranici přechodného období až do beztřídní společnosti.

Ale jak potom budeme nazývat tu společnost, která bude existovat po vítězství socialistické revoluce a po uskutečnění socialistických přeměn až do doby, než zmizí třídní rozdíly mezi dělnickou třídou a rolníky? Tato společnost přirozeně spadá do přechodného období, ale protože to je společnost, v níž neexistuje vykořisťování, nelze ji nazývat jinak než společností socialistickou.

Přejít k vyšší fázi komunismu ihned, jakmile skončí přechodné období, není samozřejmě možné. Aby bylo možno přejít do vyššího stadia komunismu, je třeba i po skončení přechodného období pokračovat v revoluci a výstavbě a rozvinout výrobní síly na takovou úroveň, aby každý mohl pracovat podle svých schopností a dostával podle svých potřeb.

Domnívám se, že takovýto přístup k otázce přechodného období odpovídá tomu, co stanovili Marx a Lenin, a současně vychází z nových historických podmínek a praktických zkušeností revoluce a výstavby v naší vlasti. Toto nejsou naše konečné, nýbrž předběžné závěry. Bylo by dobré, kdybyste se, soudruzi, pokusili zkoumat dále tyto otázky tímto směrem.

Jestliže přechodné období určíme takto, jak se dívat na otázku diktatury proletariátu? Jak bylo řečeno výše, klasikové se domnívali, že diktatura proletariátu odpovídá přechodnému období. Pak by tedy po uskutečnění beztřídní společnosti a po úplném vybudování socialismu v naší zemi, tj. po skončení úkolů přechodného období už více nebylo diktatury proletariátu zapotřebí? To nelze v žádném případě říci. Není třeba zdůrazňovat, že diktatura proletariátu musí existovat po celou dobu trvání přechodného období, ale že bude musit v každém případě pokračo-

vat i po skončení přechodného období, až do vyšší fáze komunismu.

I když upevníme materiálně technickou základnu socialismu a realizaci „Tezí k otázkám socialistické vesnice“ uskutečníme na vesnici technickou revoluci a pozvedneme družstevní vlastnictví na úroveň vlastnictví všelidového a i když přeměníme rolnictvo v dělnickou třídu a odstraníme rozdíl, který mezi nimi existuje, přesto výrobní síly ještě nedosáhnou takové úrovně, aby mohla být uskutečněna zásada komunismu, že každý pracuje podle svých schopností a dostává podle svých potřeb. Proto i tehdy bude nutno dále pokračovat ve výstavbě socialismu a vést neustálý boj za uskutečnění komunismu. Je jasné, že bez diktatury proletariátu by nebylo možno tento úkol splnit. Jinými slovy, diktatura proletariátu bude musit trvat i po skončení přechodného období až do vyšší fáze komunismu.

Je zde však ještě jeden problém. Jde především o to, jak to bude s diktaturou proletariátu tehdy, bude-li v jedné zemi nebo některých oblastech komunismus vybudován, ale ve světě kapitalismus ještě zůstane. V podmínkách kdy ještě nebude dovršena světová revoluce a kapitalismus a imperialismus ještě zůstanou, taková společnost, která vybuduje komunismus — třebas to bylo v jedné zemi nebo v jednotlivých oblastech — se nebude moci vyhnout hrozbám ze strany imperialismu, ani odporu vnitřních nepřátel, spojených s nepřáteli v zahraničí. V takových podmínkách nemůže stát odumřít ani ve vyšší fázi komunismu a diktatura proletariátu bude muset i nadále zůstat. V případě, že by revoluce probíhala bez přerušení ve všech zemích světa a kapitalismus by ve světovém měřítku zahynul a socialistická revoluce zvítězila, pak by si diktatura proletariátu a přechodné období byly rovny a po skončení přechodného období by již nebylo ani diktatury proletariátu více zapotřebí a funkce státu by mohla odumřít. Pokud však uznáme teorii o možnosti výstavby komunismu v jedné zemi nebo v některé oblasti, je naprosto správné posuzovat přechodné období a diktaturu proletariátu navzájem odděleně.

Dívat se takto na otázky přechodného období a diktatury proletariátu není naprosto žádnou revizí marxismu-leninismu. Naše stanovisko spočívá pouze ve snaze aplikovat tvůrčím způs-

sobem teze, vytyčené Marxem a Leninem, v nových historických podmínkách a v konkrétní realitě naší země. Myslím, že právě toto je cesta, jak se stavět proti dogmatismu a poklonkování silnějšímu a jak střežit čistotu marxismu-leninismu.

V souvislosti s diktaturou proletariátu bych se rád krátce zmínil o některých otázkách třídního boje. Pokud existuje třídní boj, existuje i diktatura proletariátu; k vedení třídního boje je diktatura proletariátu nutná. Třídní boj má však různé formy. Třídní boj v období ničení kapitalismu a třídní boj po zničení kapitalismu se co do formy liší. To je již jasně objasněno i v dokumentech naší strany. Ale nemálo lidí to správně nechápe a dopouští se levicových nebo pravicových omylů.

Třídní boj v období socialistické revoluce je bojem za likvidaci kapitalistů jako třídy, zatímco třídní boj v socialistické společnosti je bojem, který má za cíl jednotu a semknutost a nikoliv rozsévání zloby a nenávisti mezi členy společnosti. V socialistické společnosti je třeba vést třídní boj, ale formou spolupráce za účelem jednoty a semknutosti. Bylo by zbytečné zdůrazňovat, že ideologická revoluce, kterou nyní provádíme, je třídním bojem; také poskytování pomoci vesnici s cílem přetvořit rolnictvo v dělnickou třídu je jednou z forem třídního boje. Vždyť stát v rukou dělnické třídy vyrábí a poskytuje rolníkům stroje, zásobuje je chemickými hnojivy a provádí zavlažování konec konců s tím cílem, aby likvidoval rolnictvo jako třídu a přetvořil je úplně v dělnickou třídu. Při rozvíjení třídního boje není naším cílem pouze přetvoření rolnictva v dělnickou třídu a skoncování s jeho existencí jako třídy, ale chceme revolucionovat a připodobnit dělnické třídy i střední vrstvy, především starou inteligenci a městskou maloburžoazii. To je hlavní forma třídního boje, kterou nyní provádíme.

Vedle toho však do našeho zřízení proniká i diversní vliv kontrarevolučních sil zvnějšku a zevnitř působí zbytky svržených vykořisťovatelských tříd, a proto se rozvíjí i třídní boj k potlačení jejich kontrarevolučních záměrů.

A tak v socialistické společnosti vedle základní formy třídního boje, zaměřeného k tomu, aby metodou spolupráce se revolucionovalo a přetvářelo dělnictvo, rolnictvo a inteligence a

dosáhlo se jejich jednoty a semknutosti, existuje i forma třídního boje, uplatňující vůči vnějším a vnitřním nepřítelům diktaturu.

A proto v socialistické společnosti třídní boj nemizí, ale existuje i nadále, mění se jen jeho forma. Takto vidět otázku třídního boje v socialistické společnosti je naprosto správné.

V souvislosti s otázkou třídního boje bych rád položil důraz ještě na několik věcí v otázce zrevolutionování inteligence. Nemůžeme zatím říci, že bychom byli plně našli cesty ke zrevolutionování inteligence. Abychom inteligenci zrevolutionovali, poslali jsme je do továren pracovat společně s dělníky, ale je otázkou, zda to byl právě ten nejlepší způsob. Vychováváme přece inteligenci proto, aby psala, studovala vědu a techniku, zabývala se pedagogickou činností. Je-li zapotřebí posílat je do továren proto, aby tam fyzicky pracovali, nač je potom za drahé peníze vychovávat? Nebylo by v tom případě lépe udělat z nich dělníky hned zpočátku? Ani tento způsob proto nebyl zvlášť rozumný.

Samozřejmě, že je dobré přiblížit inteligenci dělníkům, naučit je dělnické organizovanosti a pevnosti, i duchu obětavé služby lidu vlastní fyzickou prací. Nelze však říci, že tím by bylo možno otázku zrevolutionování inteligence plně vyřešit. Nemůžeme říci, že by naši spisovatelé odcházeli málo do továren. Ale u některých spisovatelů nebyl patrný zvláštní rozvoj, ač v továrně pracovali. Proto nelze zrevolutionovat inteligenci jen tím, že ji pošleme do továren na manuální práci.

Je důležité dosáhnout toho, aby inteligence aktivizovala život různých organizací, především stranický život. Část naší inteligence nyní ne příliš ráda aktivizuje život různých organizací včetně stranického života a organizačního života se mnoho neúčastní. Myslí si, že by aktivizací stranického života a účastí v životě organizací byla zbavena své svobody.

I ti soudruzi mezi kádry, narušující politiku strany, bývají rovněž lidé, kteří se neúčastní řádně stranického života i stranické výchovy. V současné době ani Ústřední stranická škola neaktivizuje stranický život posluchačů, a proto tito lidé ani po skončení školy neumějí využít získaných poznatků a pracovat a žít revolučně.

Proto tím nejdůležitějším pro zrevolucionování inteligence je docílit toho, aby se inteligence aktivně účastnila revolučního organizačního života. Především je nutno aktivizovat život ve stranických skupinách, bez vychloubání svými znalostmi účastnit se řádně stranických školení, a tak vyzbrojovat se revoluční ideologií. Není možné se bát přijmout kritiku nebo obávat se kritizovat druhé, ale je nutno posilovat kritiku a vzájemnou kritiku a přísně zachovávat organizační kázeň. Právě to napomůže každému revolucionovat sama sebe. Lidé musí v sobě pěstovat kolektivní cítění prostřednictvím své organizační činnosti ve straně nebo některé společenské organizaci a osvojovat si revoluční styl práce tím, že od své organizace budou dostávat přísné úkoly, týkající se revolučních úkolů, a důsledně je plnit. Členové strany a členové společenských organizací se musí pevně vyzbrojovat politikou strany, propagovat ji a stát se revolucionáři, kteří za všech okolností splní revoluční úkoly v souladu s politikou strany. Revolucionář – to je opravdový komunista. Komunista nemá nic společného s egoismem, zaměřeným jen na vlastní výhody. Revolucionáři si musí osvojit komunistického ducha pracovat a žít dle zásady „Jeden pro všechny a všichni pro jednoho“, musí se zocelovat ve stranickosti, třídnosti a lidovosti, pracující pro blaho dělnické třídy a všeho lidu.

Jestliže inteligence nevede správný organizační život ve straně a druhých organizacích, nakonec se pokazí. Takových případů je mnoho. Ještě jednou bych rád zdůraznil, že všechna inteligence, ať stará nebo nová, se musí aktivněji zapojit do organizačního života ve straně a v jiných organizacích, aby se všichni zbavili liberalistické a maloburžoazní ideologie a zocelili sami sebe v revolucionáře.

Dnes jsem k vám, soudruzi, mluvil poměrně podrobně o otázkách přechodného období a diktatury proletariátu. Myslím, že to postačí, abyste měli základní představu o otázkách, o nichž se diskutovalo v průběhu studia dokumentů stranické konference.